

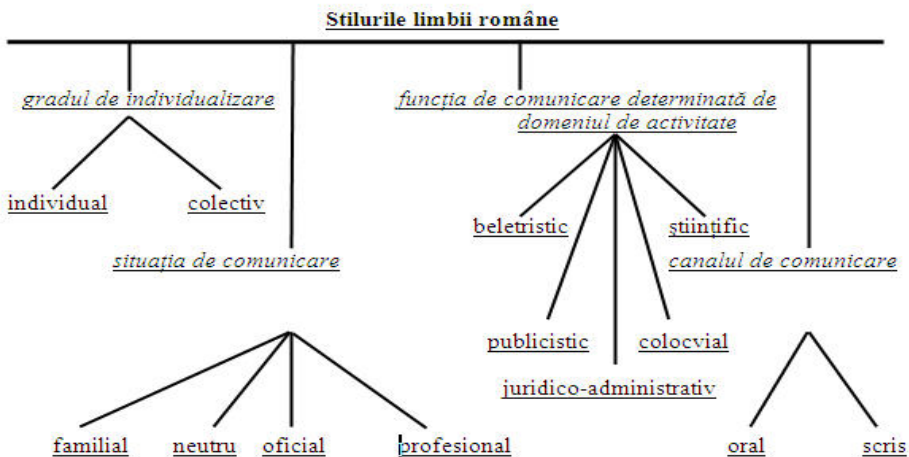
VICTORIA BUȘMACHIU

Institutul de Filologie
(Chișinău)**STILURILE FUNCȚIONALE
ALE LIMBII ROMÂNE****Abstract**

Functional style is a variety of language, specialized in conveyance the content of a socio-cultural domain. Number of functional styles is varied in a language. It is admitted the existence of the following functional styles: belletristic, scientific, official, journalistic and colloquial.

Keywords: functional style, belletristic, scientific, official, journalistic, colloquial.

Stilul funcțional este o varietate a limbii specializată (individualizată prin particularități de limbă) în redarea conținutului unui domeniu sociocultural. Stilurile funcționale își datorează apariția unor factori extralingvistici: dezvoltarea culturală a societății, specializarea unui grup de vorbitori pentru o anumită activitate profesională și cunoaștere umană, iar profilul specific al stilurilor funcționale este determinat de toți factorii lingvistici implicați în delimitarea stilurilor colective. Clasificarea stilurilor s-a făcut în funcție de exprimarea oamenilor, de apartenența lor la un anume grup social, fapt ce imprimă vorbirii sau scrierii anumite particularități comune grupului respectiv. Așadar, stilurile limbii române se clasifică în funcție de următoarele criterii:

Numărul de stiluri funcționale într-o limbă este variabil (I. Iordan distinge 6 stiluri: literar, științific și tehnic, publicistic, oficial, oratoric, familiar [1, p. 127]; I. Coteanu considera că există numai 3: beletristic, științific, juridico-administrativ [2, p. 50]; C. Maneca – 4 stiluri: artistic, științific, colocvial și oficial [3, p. 529-544]; Lidia Sfârlea – 5: artistic, administrativ, științific, familiar, epistolar [4, p. 205]; Paula Diaconescu – 4 stiluri: artistic, publicistic (gazetăresc), științific și administrativ [5, p. 229-242]; D. Irimia, 5 stiluri: beletristic, științific, colocvial, juridico-administrativ, publicistic). V. Vișinescu identifică următoarele stiluri funcționale de bază: stilul beletristic (artistic), stilul științific (tehnic-științific), stilul juridico-administrativ, stilul publicistic (Iorgu Iordan, D. Macrea), numit și stil profesional (Al. Graur) – definit ca stil mixt, contestat de Ion Coteanu; stilul publicistic conține varietăți de stiluri mass-media sau mediatice: stilul presei scrise (tipărite), stilul radiofonic, stilul televizat, stilul agențiilor de presă, stilul publicitar. În general, se admite existența următoarelor stiluri funcționale ale limbii (sociolecte): beletristic, științific, administrativ-juridic, publicistic (jurnalistic) și colocvial (familiar). Unii lingviști au identificat și alte stiluri, care însă prin caracterul lor eterogen și neprecizat, formează, mai degrabă, niște limbaje aparte, încadrabile în stilurile deja identificate: oratoric, epistolar, telegrafic etc. Rodica Zafiu a identificat mai multe varietăți de stil: publicitar, religios, politic, vrăjitoresc, epistolar, familiar, tehnic și birocratic, cel al comentariului sportiv, al securității și al mediilor electronice, al modei etc. [6, p. 102-187]. Toate variantele funcționale sunt reductibile, în fapt, la opoziția binară între artistic și nonartistic [7, p. 219], cele două tipuri de limbaje având următoarele caracteristici:

Stilul artistic se identifică prin: limbaj conotativ, caracter individual, unicitate (fiecare scriitor are stilul său personal) și inovare a expresiei; bogăție lexicală, stilistică; polisemie, contextual variabile.

Stilurile nonartistice se remarcă prin limbaj denotativ; caracter colectiv; expresie caracteristică prin utilizarea unor formule și construcții consacrate de uz comun și repetabile la nivelul colectivității vorbitorilor; claritate, concizie; cuvinte monosemantice; se adresează intelectului, rațiunii; independență (sau cât mai puțină dependență) de context. „Stilurile funcționale nonartistice mai sunt numite limbaje de specialitate sau sectoriale” [8, p. 21-22].

Caracteristicile fiecărui stil funcțional sunt determinate de specificitatea situației și a elementelor de comunicare, de funcțiile și finalitățile mesajului scris sau oral. Considerăm că pentru identificarea stilurilor funcționale ale limbii române este important să se cunoască care sunt funcțiile limbii, deoarece criteriul funcției dominante a limbii prezente într-un anumit text este folosit pentru înțelegerea corectă a diverselor variante stilistice ale limbajului uman [a se vedea: 9, p. 87-94]. Majoritatea textelor îndeplinesc mai multe funcții, dar pentru clasificarea lor la un stil sau altul, la un tip de text sau altul, un rol decisiv îi revine funcției dominante. De exemplu, funcția referențială este dominantă în comunicate oficiale, buletine, chestionare, referate, dări de seamă, texte tehnico-științifice; cea persuasivă – în ordine, decizii, dispoziții, regulamente, discursuri politice, reclame etc.; cea expresivă – în memorii, confesiuni, comentarii, interpretări critice etc.; cea fatică – în saluturi și formule convenționale, texte de receptare a mesajului

telefonice etc.; cea metalingvistică – în analizele gramaticale, în dicționare, în texte cu caracter didactic; cea poetică, în operele literare, dar și în unele mesaje publicitare [8, p. 21-22; 10, p. 16-26].

În cele ce urmează vom examina succint stilurile nominalizate anterior, în baza consultării unor lucrări aparținând mai multor autori (D. Irimia, I. Toma etc.), care au investigat subiectul în discuție.

Stilul beletristic (artistic) are drept caracteristică fundamentală funcția poetică (expresivă, sugestivă) a limbajului și se folosește în operele literare în proză, versuri și în cele dramatice. Tot la acest stil pot fi raportate eseurile, jurnalele, memoriile, amintirile și tot ceea ce se numește literatură artistică. Stilul literaturii artistice se individualizează prin următoarele trăsături:

- utilizarea imaginilor artistice, a cuvintelor cu sens figurat care, prin muzicalitate și forță sugestivă, conturează imagini plastice în conștiința cititorului;

- dominația cuvintelor expresive, a figurilor de stil, a topicii și punctuației relevante pentru anumite stări afective ale autorului sau pentru ideile pur intelectuale sau noționale ale textului;

- destinatar precis – mai ales imaginația și sensibilitatea cititorului, ideile fiind, așadar, îmbrăcate în haina expresiei figurate și sugestive a textului beletristic;

- varietatea elementelor lexicale – cuvinte din fondul principal lexical, arhaisme, regionalisme, neologisme, elemente de jargon și argou care au ca scop reflectarea realității prin imagini sugestive și crearea unor efecte de natură emoțională;

- dominația aspectului conotativ asupra celui denotativ, deoarece cuvintele obțin sensuri noi, figurate, prin polisemie și se individualizează prin bogăție sinonimică și multitudine de sensuri secundare;

- prezența valențelor stilistice ale părților de vorbire;

- valorificarea resurselor expresive ale tuturor nivelurilor limbii: fonetic, lexical, morfologic, sintactic, inclusiv a punctuației (fără ca aceasta să fie considerată ca fiind nivel al limbii);

- exploatarea elementelor de prozodie și de versificație (în genul liric);

- ocurența relativ sporită a subiectivității limbajului (pronumele pers. de pers. I – *eu, mă, mi*; verbe la pers. I; invocații, exclamații, interogații retorice; descrieri de natură, care exprimă în mod direct trăiri, sentimente etc.);

- caracterul individualizat al stilului [13];

- mesajul dominat de funcția poetică a limbajului, centrată asupra lui însuși, ceea ce îi asigură limbajului o structură care îl face perceptibil la nivelul formei și adesea ușor de fixat în memorie. Prin funcția poetică, un mesaj nu mai e un simplu instrument informativ, ci un text interesant în sine: plăcut, frumos, obsedant, amuzant etc. Pregnanța mesajului e produsă de simetrii, repetiții, rime, ritm, sensuri figurate etc. Funcția poetică se manifestă desigur în poezie, dar nu numai în ea; e prezentă în vorbirea curentă, în expresii și locuțiuni populare, în sloganuri, proverbe etc.

Exemplu de text artistic: „Avea în sufletul ei ceva ce nu putea să spună nimănui, iar aceasta nu pentru că s-ar fi silit, ci pentru că nu știa nici dânsa ce are. Se temea ea însăși de sine, simțea c-o apucă din când în când o pornire năvalnică și-i vine

să se ducă, ea singură nu știa unde, și să facă, ea singură nu știa ce. Mii și mii de primejdii, nenorociri peste nenorociri, zbuciumări peste zbuciumări, o viață plină de nevoi și de dureri: le presimțea, le vedea, le știa parcă pe toate cum vin” [14, p. 44-45].

Stilul științific se utilizează în lucrările cu caracter științific, tehnic (articole științifice, lucrări de specialitate scrise de cercetători, savanți etc.); comunicarea este lipsită de încărcătură afectivă, accentul cade pe comunicare de noțiuni, cunoștințe, idei etc., funcția limbajului este cognitivă, iar semnificațiile unităților lexicale sunt eminentamente denotative. Stilul științific dispune de următoarele caracteristici indispensabile:

- transmiterea informațiilor asupra unor fenomene, obiecte, procese menite să dezvolte teorii, concepții și idei, să relateze rezultatele obținute prin investigarea diferitor domenii ale realității sau să precizeze tehnologii cu caracter aplicativ;

- realizarea comunicării prin noțiuni științifice, raționamente riguroase, clare, precise;

- evidențierea ideilor adresate logicii umane, dar nu sensibilității omului;

- utilizarea unui vocabular științific, a unor termeni neologici și de specialitate cu circulație internațională;

- prezența unor elemente expresive, cuvinte cu valoare afectivă cu scopul de a întări un punct de vedere al autorului, de a sublinia o concluzie, exprimând și adeziunea afectivă a autorului la poziția intelectuală ilustrată prin argumentație logică;

- dominația sensurilor denotative, adică utilizarea cuvintelor în sens propriu, a termenilor de specialitate care vizează precizia comunicării;

- manifestarea apare în trei moduri de comunicare (monolog scris – lucrări, documente, monolog oral – prelegeri, expuneri, dialog oral – dezbateri, colocvii);

- prevalarea funcției exclusiv referențiale;

- respectarea proprietății termenilor;

- orientarea mesajului de la emițător spre receptor: emițătorul poate fi specializat (chimist, psiholog, medic etc.), în timp ce receptorul poate fi specializat sau nespecializat, astfel încât relația emițător-receptor poate fi determinată de emițător prin numirea publicului-țintă sau nedeterminată;

- finalitatea mesajului, manifestată în informare, educare, publicitate;

- potențialul emoțional al mesajului (critic, polemic, neutru);

- prezența unui vocabular specific pentru fiecare domeniu științific;

- utilizarea unor abrevieri, simboluri, semne convenționale, formule stereotip;

- transmiterea informației prin diverse tipuri de texte (argumentativ, descriptiv, informativ, explicativ, inioctiv).

- prezența unor texte specifice: a) expositive – tratatul, disertația, studiul, articolul, reflecția, sinteza, eseu, referatul, comunicarea, conferința, alocuțiunea, nota; b) descriptive: caracterizarea, raportul, informarea, cronica, recenzia;

- identificarea datorită unor calități generale distincte: obiectivitate, neutralitate, concizie, claritate și precizie [15, p. 244-246].

Exemplu: „Energia cinetică a unui corp aflat în mișcare este acea energie datorată mișcării (de translație) cu viteza v . Ea este egală cu lucrul mecanic necesar pentru a modifica (accelera) viteza corpului din repaus la viteza curentă v ” [16].

Stilul administrativ-juridic (oficial) include limbajul folosit în actele oficiale (adeverințe, certificate, expertize, procese-verbale etc.) emise de diverse organisme de stat sau private: instituții, asociații, firme și întreprinderi sau în actele adresate unor oficialități de către persoane fizice ori juridice (cereri, memorii, reclamații, acțiuni în justiție etc.). Stilul oficial sau administrativ-juridic se individualizează printr-o serie de caracteristici, dintre care amintim următoarele:

– utilizarea frecventă a unor clișee (șabloane) care indică modalitatea necesară de completare (se completează cu majuscule, se scrie numai în chenarul albastru, se scrie cu litere de tipar etc.) sau a unor formule lexicale cu termeni clar definiți: „Vă aducem la cunoștință că”, „Subsemnatul” etc.;

– separarea obligatorie a textului în alineate, paragrafe, articole numerotate („art. 3”) în scopul scoaterii în evidență a ideilor ce se vor subliniate în actul oficial, precum și pentru claritatea acestuia;

– exprimarea impersonală, absența indicilor de subiectivizare;

– limbaj denotativ;

– funcție referențială;

– prezența terminologiei de specialitate;

– utilizarea frecventă a neologismelor;

– claritatea enunțului, lipsa de ambiguitate;

– indicarea unor instrucțiuni precise prin mijloace lexicale (*trebuie, e obligatoriu, e interzis*) sau prin mijloace formale (art. 1, 2);

– evidențierea funcției mesajului: informare, educare etc.;

– sublinierea potențialului emoțional al mesajului: neutru, prohibitiv etc.;

– prezența obligatorie a formelor normative;

– respectarea proprietății termenilor [15, p. 246-248].

Stilul administrativ-juridic sau oficial cunoaște o serie de forme textuale specifice activităților administrative, politice, sociale, juridice, diplomatice și economice, dintre care cele mai cunoscute sunt:

a) normative (lege, decret, hotărâre, dispoziție, ordonanță, decizie, ordin, regulament, instrucțiune, circulară);

b) documentare (proces-verbal, protocol, memoriu, rezoluție, tratat, referat, angajament, adeverință, chitanță, contract, procură, certificat, poliță, recipisă);

c) informative (anunț, declarație, comunicare, înștiințare, notificare, curriculum vitae, cerere, notă, formular de înscriere, invitație, telegramă);

d) de serviciu (tabel nominal, inventar, adeverință, diplomă, factură, bon);

e) de corespondență (scrisoare, adresă, ofertă etc.).

Având un caracter colectiv sau neindividualizat, textele acestei varietăți de stil se caracterizează prin simplitate, claritate, stereotipie; partajare logică pe capitole, articole, alineate, paragrafe numerotate sau ordonate alfabetic. Trăsăturile generale ale stilului textului administrativ-juridic sunt: caracterul obiectiv, neutru, impersonal, inexpresiv. Exemplu (cerere de angajare):

Domnule Director,

Subsemnatul (a) (numele, prenumele), domiciliat în, str., nr., bl., ap., tel., de profesie, vă rog respectuos a-mi aproba cererea de angajare în cadrul societății pe care o conduceți în funcție de Menționez că am o vechime în această funcție de ani, am mai lucrat la următoarele societăți:....., ultimul loc de muncă fiind societatea, conform CV-ului atașat.

Data

Semnătura

Domnului,
director al

Stilul publicistic (jurnalistic) este caracteristic atât pentru mass-media scrisă (ziare, reviste, articole de presă ce dezbat distincte probleme economice, culturale, științifice, sociale, politice etc.), cât și în cea audiovizuală (editorial, reportaj, interviu, slogan publicitar, știre, declarație de presă etc.). Modalitățile de comunicare sunt: monologul scris (în presă și publicații), monologul oral (la radio și televiziune), dialogul oral (dezbaterile publice), dialogul scris (interviuri consemnate în scris). Stilul publicistic se individualizează prin următoarele caracteristici de limbă:

- exprimarea clară a mesajului, accesibil cititorului cu o cultură medie, având finalitate concretă informarea publicului și comentarea – pe înțelesul tuturor – a ideilor și problemelor de interes public;
- redactarea informației în mod clar, succint, precis și la obiect;
- utilizarea unui lexic bogat și variat, menit să convingă și să provoace, în același timp, stări afective;
- orientarea spre influențarea opiniei publice (discurs persuasiv);
- exprimarea pronunțată a unei atitudini;
- amalgamarea unor caracteristici de limbă specifice celorlalte stiluri;
- mediatizarea evenimentelor;
- utilizarea unor titluri șocante, inedite, eliptice (adeseori formate dintr-un singur cuvânt), având menirea să atragă atenția [15, p. 248-252];
- utilizarea limbii literare, dar și a unor formulări tipice limbajului cotidian;
- receptivitatea la termenii ce denumesc noțiuni noi (neologisme), preocuparea pentru inovația verbală (creații lexicale proprii), utilizarea unor procedee menite a provoca curiozitatea cititorilor; utilizarea unor construcții retorice (repetiții, interogații, enumerații, exclamații etc.) și a sinonimelor;
- tendința eliminării conjuncțiilor copulative;
- reflectarea obiectivă a realității imediate, inclusiv cu mijloace extralingvistice (fotografie, caricatură, hartă, schemă, statistică, tabel);
- utilizarea frecventă a unor texte specifice pentru genurile informative (știrea, nota, reportajul, transmisia directă, cronică, afișul, interviul, comunicatul) și pentru cele analitice (articolul de ziar, foiletonul, editorialul, tableta, glosa, recenzia, comentariul, discuția, polemica, caricatura, portretul, pamfletul); aceste forme de texte situându-se la granița cu literatura beletristică în intenție și în ceea ce privește mijloacele stilistice folosite.

Unele forme de texte publicistice se apropie de stilul colocvial, artistic sau științific, prin faptul că îmbină informația cu o prezentare/ comentare a acesteia, ceea ce, uneori, presupune și o anumită implicare subiectivă a autorului [17, p. 35-71]. Exemplu de text ce aparține stilului publicistic: „În mod tradițional, Focul Haric a ajuns și la Chișinău. Acesta a poposit la noi pentru a zecea oară, fiind adus de o delegație în frunte cu Înalt Prea Sfințitul Vladimir, Mitropolitul Moldovei (...) Credincioșii ortodocși consideră că procesul e cea mai mare minune a creștinătății. Focul sacru e aprins în fiecare an, în Biserica Sfântului mormânt din Ierusalim” [18, p. 6].

Stilul colocvial (familiar) se utilizează în sfera relațiilor de familie, în viața cotidiană. Se caracterizează prin simplitate, degajare și naturalețe. Este stilul funcțional folosit de toți vorbitorii unei limbi și se evidențiază prin următoarele caracteristici:

- potențial afectiv deosebit;
- utilizarea spontană, neintenționată a limbii;
- încălcarea frecventă a regulilor gramaticale;
- folosirea elementelor de argou sau jargon;
- manifestarea particularităților regionale sau socioprofesionale ale limbajului;
- folosirea diminutivelor, augmentativelor, substantivelor în vocativ sau a verbelor la imperativ;
- întrebuițarea clișeele verbale, a abrevierilor de tot felul, a elipsei, ca urmare a vorbirii dialogate, precum și a mijloacelor extraverbale (mimica, gestică) care permit întreruperea comunicării, restul fiind sugerat;
- utilizarea zicalelor, proverbelor, locuțiunilor și expresiilor, prin evitarea cuvintelor abstracte care sunt substituie prin perifraze;
- urmărirea unei finalități precise a mesajului – informare, educare, divertisment, publicitate [19, p. 103-243].

Pornind de la definiția lui St. Ullmann – „stilistica se ocupă cu valorile expresive și evocative ale limbii” [11, p. 9], Șt. Munteanu contestă proprietatea termenului stil funcțional, disociază limbajul funcțional de stil, respectiv lingvistica de stilistică. Și ca urmare ajunge la concluzia că stilul este propriu stilisticii literare, iar limbajul – stilisticii funcționale: „noi credem că termenul stil își găsește motivarea întrebuițării lui în stilistica literară, pe care o concepem ca o stilistică a mijloacelor de expresie artistică. Celelalte stiluri ale limbii literare (neartistice): administrativ, științific, publicistic sunt variante funcționale ale limbii literare și pot fi desemnate prin denumirea mai veche de limbaje, tot astfel și stilurile popular, familiar, argotic – a căror cercetare rămâne, ca și aceea a limbii literare, pe seama lingvistului, nu a poeticianului. Atât unele, cât și altele interesează stilistica nu ca elemente aparținând unor stiluri constituite, ci ca procedee menite să creeze efecte de evocare” [12, p. 86-87].

REFERINȚE BIBLIOGRAFICE

1. Iordan I. *Limba română contemporană*. București: Editura Didactică și Pedagogică, 1954, 774 p.

2. Coteanu I. *Stilistica funcțională a limbii române*. Stil, stilistică, limbaj. Vol. I. București: Editura Academiei, 1973, 204 p.
3. Maneca C. *Statistica lexicală și stilurile limbii* // Limba Română, XXII, nr. 6, 1973, p. 529-544.
4. Sfârlea Lidia. *Contribuții la delimitarea stilurilor literare românești* // SLLF, II, 1972, p. 205.
5. Diaconescu Paula. *Structura stilistică a limbii* // SCL. București: Editura Academiei Republicii Socialiste România, 1974, p. 229-242.
6. Zafiu Rodica. *Diversitate stilistică în româna actuală*. București: Editura Universității din București, 2001, 327 p.
7. Coteanu I. *Elemente de lingvistică structurală*. București: Editura Științifică, 1967, 320 p.
8. Got Miorița. *Stilistica limbii române*. București: Editura Fundației România de Măine, 2008, 94 p.
9. Jakobson R. *Lingvistica și poetica* // Probleme de stilistică. București: Editura Științifică, 1968, p. 87-94.
10. Toma I., Dincă Ioana. *Limba română–stilistică–compoziție*. București: Editura Niculescu, 1998, 174 p.
11. Ullmann St. *Semantics*. Oxford, 1962, 278 p.
12. Munteanu Șt. *Stil și expresivitate poetică*. București: Editura Științifică, 1972, 280 p.
13. www.ebacalaureat.ro/.../Stilurile-funcționale
14. Slavici I. *Mara*. Chișinău: Editura Litera, 2001, 293 p.
15. Toma I., Silvestru Elena, Chișu Lucia. *Compendiu de Limba Română*. București: Editura Fundației România de Măine, 2005, 217 p.
16. ro.wikipedia.org/wiki/Energie_cinetică
17. Bolocan Gh. *Unele caracteristici ale stilului publicistic al limbii române literare* // Studii și cercetări de lingvistică, XII, nr. 1, 1961, p. 35-71.
18. *Vânătorul și pescarul Moldovei*, nr. 5, Chișinău, 2012, p. 6.
19. Irimia D. *Structura stilistică a limbii române contemporane*. București: Editura Științifică și Enciclopedică, 1986, 261 p.